

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (čtvrtého senátu)

17. května 2017*

„Řízení o předběžné otázce — Nezávislí obchodní zástupci — Směrnice 86/653/EHS —
Provize obchodního zástupce — Článek 11 — Částečné nesplnění smlouvy uzavřené mezi třetí osobou
a zmocnitelem — Důsledky pro nárok na provizi — Výraz „důvody na straně zmocnitele““

Ve věci C-48/16,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná
rozhodnutím Okresného soudu Dunajská Streda (Okresní soud v Dunajské Stredě, Slovensko) ze dne
23. listopadu 2015, došlým Soudnímu dvoru dne 27. ledna 2016, v řízení

ERGO Poist'ovňa a.s.

proti

Alžbetě Barlíkové,

SOUDNÍ DVŮR (čtvrtý senát),

ve složení T. von Danwitz, předseda senátu, E. Juhász, C. Vajda, K. Jürimäe (zpravodajka)
a C. Lycourgos, soudci,

generální advokát: M. Szpunar,

vedoucí soudní kanceláře: A. Calot Escobar,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za slovenskou vládu B. Ricziovou, jako zmocněnkyní,
- za německou vládu T. Henzem a M. Hellmannem, jako zmocněnci,
- za Evropskou komisi K.-P. Wojcikem, A. Tokárem a L. Malferrarim, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 12. ledna 2017,

vydává tento

* Jednací jazyk: slovenština.

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 11 směrnice Rady 86/653/EHS ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců (Úř. věst. 1986, L 382, s. 17; Zvl. vyd. 06/01, s. 177).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi ERGO Poist'ovňou a.s. (dále jen „ERGO“) a Alžbetou Barlíkovou ve věci žaloby, kterou se společnost ERGO domáhá, aby jí A. Barlíková vrátila provize ve výši 11 421,42 eura.

Právní rámec

Unijní právo

- 3 Druhý a třetí bod odůvodnění směrnice 86/653 uvádí:

„vzhledem k tomu, že rozdíly vnitrostátních právních předpisů v oblasti obchodního zastoupení značně ovlivňují podmínky hospodářské soutěže a výkon tohoto povolání uvnitř [Evropské unie] a poškozují úroveň ochrany obchodních zástupců v jejich vztazích se zmocniteli a bezpečnost obchodů; že tyto rozdíly mimo jiné mohou značně omezovat uzavírání a plnění smluv o obchodním zastoupení mezi zmocnitelem a obchodním zástupcem usazenými v různých členských státech;

vzhledem k tomu, že obchod se zbožím mezi členskými státy má probíhat za podmínek obdobných podmínkám jednotného trhu, což vyžaduje sblížení právních ráďů členských států v míře nezbytné pro řádné fungování společného trhu; že z tohoto ohledu ani sjednocené kolizní normy neodstraňují v oblasti obchodního zastoupení výše uvedené nevýhody a neumožňují tedy vyhnout se navrhované harmonizaci.“

- 4 Článek 1 odst. 2 této směrnice uvádí:

„Pro účely této směrnice se obchodním zástupcem rozumí osoba, která je jako nezávislý zprostředkovatel trvale pověřena sjednávat prodej a nákup zboží pro jinou osobu (dále jen ‚zmocnitel‘) nebo sjednávat a uzavírat tyto obchody jménem a na účet zmocnitele.“

- 5 Článek 3 odst. 1 uvedené směrnice stanoví:

„Při výkonu svých činností musí obchodní zástupce dbát zájmů zmocnitele a jednat zodpovědně a v dobré víře.“

- 6 Článek 4 odst. 1 téže směrnice uvádí:

„Ve vztazích s obchodním zástupcem musí zmocnitel jednat zodpovědně a v dobré víře.“

- 7 Kapitola III směrnice 86/653, nazvaná „Odměna“, obsahuje mimo jiné pravidla použitelná v případě, že je obchodní zástupce odměňován formou provize. Podle čl. 6 odst. 2 této směrnice se pro účely uvedené směrnice považuje za provizi „[j]akákoli část odměny, která se mění podle počtu nebo hodnoty obchodů“.

- 8 Článek 7 odst. 1 uvedené směrnice zní:

„Obchodní zástupce má nárok na provizi z obchodů uzavřených během trvání smlouvy o obchodním zastoupení,

- a) jestliže byl obchod uzavřen v důsledku jeho činnosti nebo
- b) jestliže byl obchod uzavřen s třetí osobou, kterou obchodní zástupce dříve získal jako zákazníka pro obchody stejného druhu.“
- 9 Článek 10 odst. 1 téže směrnice stanoví:
- „Provize je splatná, jakmile [a v rozsahu, v němž] nastane některá z těchto okolností:
- a) zmocnitel splní obchod;
- b) zmocnitel měl splnit obchod na základě dohody uzavřené s třetí osobou;
- c) třetí osoba splní obchod.“
- 10 Článek 11 směrnice 86/653 uvádí:
- „1. Nárok na provizi může zaniknout, pouze pokud [a v rozsahu, v němž]
- je zjištěno, že smlouva mezi třetí osobou a zmocnitelem nebude splněna, a
- ke splnění [k nesplnění] nedošlo z důvodů na straně zmocnitele.
2. Provize, kterou obchodní zástupce již získal, bude vrácena, pokud odpovídající nárok zanikl.
3. Od odstavce 1 se nelze dohodou odchýlit v neprospěch obchodního zástupce.“

Slovenské právo

Obchodní zákoník

- 11 Ustanovení § 642 Obchodního zákoníka (obchodní zákoník), které se týká smlouvy o zprostředkování, uvádí:
- „Smlouvou o zprostředkování se zprostředkovatel zavazuje, že bude vyvíjet činnost směřující k tomu, aby měl zájemce příležitost uzavřít určitou smlouvu s třetí osobou, a zájemce se zavazuje zaplatit zprostředkovateli odměnu (provizi).“
- 12 Směrnice 86/653 byla do slovenského právního řádu provedena ustanoveními § 652 a následujícími obchodního zákoníku. Ustanovení § 652 odst. 1 tohoto zákoníku stanoví:
- „Smlouvou o obchodním zastoupení se obchodní zástupce jako podnikatel zavazuje vyvíjet pro zastoupeného činnost směřující k uzavření určitého druhu smluv (dále jen ‚obchody‘) nebo sjednávat a uzavírat obchody jménem zastoupeného a na jeho účet a zastoupený se zavazuje zaplatit obchodnímu zástupci provizi.“
- 13 Ustanovení § 660 odst. 1 a 2 téhož zákoníku uvádí:
- „1. Nárok na provizi [...] vzniká v okamžiku, kdy
- a) zastoupený splnil závazek vyplývající z obchodu, nebo

- b) zastoupený byl povinen splnit závazek vyplývající z obchodu [...], nebo
- c) třetí osoba splnila závazek vyplývající z obchodu.

2. Nárok na provizi vzniká nejpozději v okamžiku, kdy třetí osoba splnila svou část závazku nebo byla povinna ji splnit, splnil-li zastoupený svoji část. Jestliže však má třetí osoba splnit svůj závazek až po uplynutí více než šesti měsíců po uzavření obchodu, vzniká obchodnímu zástupci nárok na provizi po uzavření obchodu.“

- 14 Ustanovení § 662 odst. 1 a 3 obchodního zákoníku uvádí:

„1. Nárok na provizi zanikne, je-li zřejmé, že obchod mezi zastoupeným a třetí osobou nebude splněn, a není-li jeho nesplnění důsledkem okolností přičitatelných zastoupenému, nevyplyvá-li z obchodu něco jiného.

[...]

3. Dohodou jen ve prospěch obchodního zástupce lze zánik nároku na provizi podle odstavce 1 upravit i jiným způsobem.“

Občanský zákoník

- 15 Ustanovení § 801 odst. 1 a 2 Občianskeho zákonníka (občanský zákoník) uvádí:

„1. Pojištění zanikne rovněž tím, že pojistné za první pojistné období nebo jednorázové pojistné nebylo zapláceno do tří měsíců ode dne jeho splatnosti.

2. Pojištění zanikne rovněž tím, že pojistné za další pojistné období nebylo zapláceno do jednoho měsíce ode dne doručení výzvy pojistitele k jeho zaplacení, nebylo-li pojistné zapláceno před doručením této výzvy. [...]“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 16 Dne 13. března 2012 uzavřela společnost ERGO, která působí v odvětví pojišťovnictví, s A. Barlíkovou smlouvu, kterou nazvaly „smlouva o zprostředkování s vázaným finančním agentem“ (dále jen „sporná smlouva“). Tato smlouva odkazovala na § 642 obchodního zákoníku.
- 17 Alžbeta Barlíková se v této smlouvě zavázala vykonávat činnost „zprostředkovatele v odvětví pojišťovnictví“ pro společnost ERGO. Tato činnost spočívala zejména ve vyhledávání klientů, kterým předkládala nabídku této společnosti na uzavření pojistných smluv. Alžbeta Barlíková byla rovněž zmocněna k uzavírání těchto smluv jménem a na účet společnosti ERGO.
- 18 Alžbetě Barlíkové byla za uzavření každé pojistné smlouvy vyplacena provize odpovídající procentnímu podílu z pojistné částky nebo z ročního pojistného. Po uzavření smlouvy se zákazníkem měla nárok na vyplacení zálohy na tuto provizi. Nárok na provizi však s konečnou platností vznikl pouze tehdy, pokud nedošlo k ukončení pojistné smlouvy před uplynutím tří či pěti let.
- 19 Ve sporné smlouvě bylo mimoto uvedeno, že přestane-li zákazník platit pojistné během prvních tří měsíců trvání pojistné smlouvy, nárok na provizi zaniká, a přestane-li zákazník platit pojistné po uplynutí prvních tří měsíců trvání této smlouvy, provize se úměrně sníží.

- 20 Alžbeta Barlíková získala pro ERGO několik zákazníků. V souladu se spornou smlouvou obdržela při uzavření pojistných smluv s uvedenými zákazníky zálohové provize, na které měla nárok. Někteří zákazníci však tři až šest měsíců po podepsání těchto pojistných smluv přestali platit pojistné vztahující se k těmto smlouvám a nereagovali ani na výzvu k zaplacení dlužných částek, kterou jim ERGO zaslala. Tyto smlouvy proto podle § 801 občanského zákoníku *ex lege* zanikly. Někteří zákazníci oznámili společnosti ERGO, že přestali platit uvedené pojistné poté, co ztratili důvěru, kterou původně měli v tuto společnost, neboť s nimi zacházela nepřiměřeně.
- 21 Po zániku dotyčných pojistných smluv společnost ERGO na základě sporné smlouvy požadovala, aby jí A. Barlíková vrátila zálohové provize z těchto pojistných smluv v celkové výši 11 421,42 eura. Vzhledem k tomu, že A. Barlíková tuto částku nezaplatila, podala ERGO k Okresnému soudu Dunajská Streda (Okresní soud v Dunajské Stredě, Slovensko) žalobu na zaplacení uvedené částky.
- 22 U uvedeného soudu A. Barlíková tvrdila, že k zániku uvedených pojistných smluv došlo z důvodů na straně ERGO. Z dopisů, které několik zákazníků zaslalo této společnosti, totiž podle jejího názoru vyplývá, že tato společnost s nimi jednala nevhodně zejména tehdy, když je žádala, aby odpověděli na řadu otázek i po uzavření pojistné smlouvy a zasílala jim upomínky na zaplacení již zaplaceného.
- 23 V tomto kontextu si předkládající soud přeje zjistit, zda § 662 obchodního zákoníku, který provádí článek 11 směrnice 86/653, brání ustanovením sporné smlouvy, podle kterých nezaplacení pojistného stanoveného ve smlouvě uzavřené mezi zmocnitelem a třetí osobou vede buď k zániku nároku na provizi, nebo ke snížení této provize úměrně k délce trvání této smlouvy.
- 24 Za tímto účelem se předkládající soud táže, zda čl. 11 odst. 1 první odrážka této směrnice umožňuje zohlednit zvláštní rysy dlouhodobých smluv. V tomto ohledu uvádí, že daná směrnice se nevztahuje na případ částečného nesplnění smlouvy. Dále má předkládající soud za to, že je třeba objasnit pojem „důvody na straně zmocnitele“ ve smyslu čl. 11 odst. 1 druhé odrážky téže směrnice. Takové objasnění je podle jeho názoru v projednávané věci důležité z důvodu zvláštní úpravy zániku pojistných smluv uvedené v § 801 odst. 2 občanského zákoníku. Podle tohoto ustanovení mohou pojistníci ukončit smlouvy nezaplacením splatného pojistného, přestože mohou využít klasické způsoby ukončení smlouvy, jako je výpověď nebo odstoupení. Z právního hlediska je důvodem ukončení smlouvy nezaplacení pojistného, které je porušením povinností pojistníka. Příčinnou této nečinnosti však mohou být i jiné okolnosti, které vedly pojistníka k takovému jednání.
- 25 Za těchto podmínek se Okresný soud Dunajská Streda (Okresní soud v Dunajské Stredě) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1)

Má se slovní spojení ‚smlouva mezi třetí osobou a zmocnitelem nebude splněna‘ uvedené v článku 11 směrnice Rady 86/653/EHS ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců (dále jen ‚směrnice 86/653‘) vykládat tak, že se jím rozumí:

- a) úplné nesplnění smlouvy, tedy že zmocnitel ani třetí osoba si ani částečně neposkytnou plnění sjednaná ve smlouvě, nebo
 - b) i částečné nesplnění smlouvy, tedy že například nebude dosažen předpokládaný objem obchodů, případně smlouva nebude trvat předpokládanou dobu?
- 2) Pokud je správný výklad uvedený v písmenu b) první otázky, má se čl. 11 odst. [3] směrnice 86/653 vykládat tak, že ustanovení smlouvy o obchodním zastoupení, podle něhož je zástupce povinen vrátit poměrnou část své provize, jestliže smlouva mezi zmocnitelem a třetí osobou nebude splněna ve stanoveném rozsahu, respektive v rozsahu, který určuje smlouva o obchodním zastoupení, není odchýlením se v neprospěch zástupce?

- 3) Mají se v případech, o jaké se jedná ve věci samé, při posuzování ‚důvodů na straně zmocnitele‘ ve smyslu čl. 11 odst. 1 druhé odrážky směrnice 86/653
- a) zkoumat jen právní důvody bezprostředně vedoucí k zániku smlouvy (například, že smlouva zanikla v důsledku neplnění povinností z ní vyplývajících třetí osobou), nebo
 - b) se má zkoumat i to, zda tyto právní důvody nebyly důsledkem chování zmocnitele v rámci právního vztahu s třetí osobou, které tuto třetí osobu vedly ke ztrátě důvěry ve zmocnitele a následně k porušení povinností vyplývajících ze smlouvy se zmocnitelem?“

K pravomoci Soudního dvora

- 26 Úvodem je třeba poznamenat, že z žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce vyplývá, že ERGO u předkládajícího soudu tvrdí, že směrnice 86/653 se na projednávanou věc nevztahuje, jelikož sporná smlouva není s ohledem na svůj název a odkaz na § 642 obchodního zákoníku smlouvou o obchodním zastoupení, ale smlouvou o zprostředkování.
- 27 V tomto ohledu stačí konstatovat, že z této žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce vyplývá, že předkládající soud má za to, že sporná smlouva musí být považována za smlouvu o obchodním zastoupení, a nikoli za smlouvu o zprostředkování. Tento rozsudek tedy vychází z poslední uvedeného předpokladu.
- 28 Dále je třeba uvést, že je pravda, že tato smlouva nespadá do působnosti směrnice 86/653, která se podle definice pojmu „obchodní zástupce“ uvedené v jejím čl. 1 odst. 2 vztahuje pouze na obchodní zástupce, kteří jsou trvale pověřeni sjednávat nebo sjednávat a uzavírat prodej nebo nákup zboží. Na obchodního zástupce, jehož činnost spočívá – stejně jako ve věci v původním řízení – ve sjednávání a uzavírání prodejů pojišťovacích služeb, se tedy nevztahuje definice uvedená v tomto čl. 1 odst. 2.
- 29 Z ustálené judikatury však vyplývá, že pokud je cílem vnitrostátních právních předpisů přizpůsobit řešení situací, které jsou čistě vnitřní záležitostí, řešením upraveným unijním právem, zejména za účelem zabránění vzniku diskriminace vlastních státních příslušníků nebo případných narušení hospodářské soutěže nebo také za účelem zajištění jednotného postupu ve srovnatelných situacích, existuje jasný zájem na tom, aby se za účelem zabránění budoucím rozdílným výkladům dostalo ustanovením nebo pojmům převzatým z unijního práva jednotného výkladu bez ohledu na podmínky, za kterých se mají uplatnit (rozsudek ze dne 3. prosince 2015, Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, bod 17 a citovaná judikatura).
- 30 Předkládající soud v tomto ohledu uvedl, že je si vědom toho, že spor, který mu byl předložen, nespadá do působnosti unijního práva. S odkazem na rozsudek Soudního dvora ze dne 16. března 2006, Poseidon Chartering (C-3/04, EU:C:2006:176), však uvedl, že ustanovení směrnice 86/653 se použijí na projednávanou věc, ve které jde o smlouvu o obchodním zastoupení týkající se pojišťovacích služeb.
- 31 Jak bylo uvedeno v bodě 12 tohoto rozsudku, směrnice 86/653 byla do slovenského právního řádu provedena ustanoveními § 652 a následujícími obchodního zákoníku. Jak poznamenala slovenská vláda, tato ustanovení se neomezují na prodej či nákup zboží, ale týkají se rovněž smluv o poskytování služeb. Z toho plyne, že slovenský zákonodárce měl na základě takového provedení ustanovení této směrnice do vnitrostátního práva v úmyslu podřídit stejnému zacházení smlouvy o obchodním zastoupení týkající se zboží i smlouvy o obchodním zastoupení týkající se služeb.
- 32 Je tudíž třeba konstatovat, že Soudní dvůr má pravomoc rozhodnout o projednávané žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce.

K předběžným otázkám

K první otázce

- 33 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 11 odst. 1 první odrážka směrnice 86/653 musí být vykládán v tom smyslu, že se týká nejen případů úplného nesplnění smlouvy mezi zmocnitelem a třetí osobou, ale také případů takového částečného nesplnění této smlouvy, jako je nedodržení objemu obchodů nebo doby trvání stanovených v uvedené smlouvě.
- 34 Článek 11 odst. 1 první odrážka této směrnice ve většině jazykových verzí stanoví, že nárok na provizi může zaniknout, pouze „pokud [a v rozsahu, v němž]“ je zjištěno, že smlouva mezi třetí osobou a zmocnitelem nebude splněna.
- 35 Z použití slovního spojení „v rozsahu, v němž“ vyplývá, že pro účely určení, zda nárok na provizi zanikl, je třeba zohlednit rozsah, v jakém nebyla smlouva splněna. Z použití tohoto slovního spojení tak lze dovodit, že čl. 11 odst. 1 první odrážka uvedené směrnice se týká případů úplného i částečného nesplnění smlouvy.
- 36 Avšak znění čl. 11 odst. 1 směrnice 86/653 v českém, lotyšském a slovenském jazyce neobsahuje výraz, který by bylo možné přeložit jako „v rozsahu, v němž“.
- 37 Podle ustálené judikatury Soudního dvora musí být přitom ustanovení unijního práva vykládána a používána jednotně na základě znění vypracovaných ve všech jazycích Unie. V případě rozdílů mezi různými jazykovými verzemi unijního práva musí být dotčené ustanovení vykládáno podle celkové systematiky a účelu právní úpravy, jejíž je součástí (rozsudek ze dne 1. března 2016, Alo a Osso, C-443/14 a C-444/14, EU:C:2016:127, bod 27).
- 38 Z toho plyne, že s ohledem na rozdílnost jazykových verzí, na kterou je poukázáno v bodě 36 tohoto rozsudku, je třeba čl. 11 odst. 1 první odrážku směrnice 86/653 vykládat ve světle obecné systematiky a účelu této směrnice.
- 39 Pokud jde zprv o obecnou systematiku směrnice 86/653, její čl. 7 odst. 1 stanoví, že obchodní zástupce má nárok na provizi mimo jiné tehdy, jestliže byl obchod uzavřen v důsledku jeho činnosti. Článek 10 odst. 1 uvedené směrnice nicméně upřesňuje, že provize je splatná, „jakmile [a v rozsahu, v němž]“ obchod byl nebo měl být splněn. Je pravda, že z použití slovního spojení „v rozsahu, v němž“ nelze vyvodit žádný závěr, neboť toto slovní spojení není použito ve všech jazykových verzích tohoto ustanovení.
- 40 Z článku 7 odst. 1 ve spojení s čl. 10 odst. 1 směrnice 86/653 však vyplývá, že ačkoli má obchodní zástupce nárok na provizi z obchodů, které zmocnitel uzavřel se zákazníky, které získal, tento nárok se materializuje až v okamžiku uskutečnění předmětných obchodů, nebo až v okamžiku, kdy se tyto obchody měly uskutečnit. Lze tak z toho dovodit, že provize je splatná postupně v průběhu tohoto plnění, ke kterému v případě dlouhodobých smluv s postupným plněním, jako jsou pojistné smlouvy dotčené v původním řízení, dochází v delším časovém období. Pokud je přitom provize splatná pouze úměrně k uskutečnění těchto obchodů, nárok na provizi zaniká v rozsahu, v němž tyto obchody nebyly uskutečněny. Článek 11 odst. 1 první odrážku této směrnice je tedy třeba vykládat tak, že se vztahuje rovněž na případy částečného nesplnění smlouvy uzavřené mezi zmocnitelem a třetí osobou.
- 41 Pokud jde zadruhé o účel směrnice 86/653, je třeba připomenout, že z druhého a třetího bodu jejího odůvodnění vyplývá, že cílem této směrnice je mimo jiné chránit obchodního zástupce v jeho vztahu se zmocnitelem (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 3. prosince 2015, Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, bod 23).

- 42 Z článku 3 odst. 1 a čl. 4 odst. 1 této směrnice však vyplývá, že obchodní zástupce a zmocnitel musí ve vzájemných vztazích jednat zodpovědně a v dobré víře. Stejně tak z čl. 10 odst. 1 uvedené směrnice vyplývá, že normotvůrce zamýšlel splatnost provize spíše splněním smlouvy než jejím uzavřením.
- 43 Výklad čl. 11 odst. 1 první odrážky směrnice 86/653 v tom smyslu, že se týká výlučně případů úplného nesplnění smlouvy, by přitom byl v rozporu s účelem ustanovení této směrnice citovaných v předchozím bodě i s uvedenou směrnicí obecně, pokud by byla zástupci u dlouhodobých smluv, jako jsou pojistné smlouvy dotčené v původním řízení, zaručena celá provize od počátku plnění této smlouvy, aniž by byla vzata v potaz možnost částečného nesplnění těchto smluv.
- 44 S ohledem na výše uvedené je třeba na první otázku odpovědět, že čl. 11 odst. 1 první odrážka směrnice 86/653 musí být vykládán v tom smyslu, že se nevztahuje jen na případy úplného nesplnění smlouvy uzavřené mezi zmocnitelem a třetí osobou, ale i na případy částečného nesplnění této smlouvy, jako je nedodržení objemu obchodů nebo doby trvání stanovených v uvedené smlouvě.

Ke druhé otázce

- 45 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 11 odst. 2 a 3 směrnice 86/653 musí být vykládán v tom smyslu, že ustanovení smlouvy o obchodním zastoupení, podle něhož je zástupce povinen vrátit při částečném nesplnění smlouvy uzavřené mezi zmocnitelem a třetí osobou poměrnou část své provize, představuje „odchylku v neprospěch obchodního zástupce“ ve smyslu čl. 11 odst. 3 této směrnice.
- 46 V tomto ohledu je třeba připomenout, že čl. 11 odst. 3 směrnice 86/653 zakazuje odchýlit se od čl. 11 odst. 1 této směrnice dohodou v neprospěch obchodního zástupce.
- 47 Skutečnost, že smlouva o obchodním zastoupení ukládá zástupci povinnost vrátit poměrnou část jeho provize v případě, že smlouva uzavřená mezi zmocnitelem a třetí osobou je splněna jen částečně, však nelze v zásadě považovat za „odchylku v neprospěch obchodního zástupce“ ve smyslu čl. 11 odst. 3 směrnice 86/653. Tato povinnost je naopak v souladu s požadavky čl. 11 odst. 1 a 2 této směrnice.
- 48 Z odpovědi na první otázku totiž vyplývá, že čl. 11 odst. 1 první odrážka směrnice 86/653 musí být vykládán v tom smyslu, že nárok obchodního zástupce na provizi může zaniknout rovněž v případě, že smlouva uzavřená mezi zmocnitelem a třetí osobou není částečně splněna. Kromě toho čl. 11 odst. 2 této směrnice stanoví, že provize, kterou obchodní zástupce již obdržel, bude vrácena, pokud odpovídající nárok zanikl. Z toho plyne, že podle těchto ustanovení může být zástupce povinen vrátit již vyplacené provize v rozsahu, v němž smlouva uzavřená mezi zmocnitelem a zákazníkem nebyla splněna.
- 49 Je však třeba upřesnit, že povinnost vrátit provizi musí být striktně přiměřená rozsahu nesplnění smlouvy. Povinnost vrátit poměrně vyšší část provize, než je rozsah tohoto nesplnění, by totiž představovala odchylku v neprospěch obchodního zástupce, kterou zakazuje čl. 11 odst. 3 směrnice 86/653. Naproti tomu stále je možná odchylka ve prospěch zástupce, kdy od něho bude požadováno vrácení poměrně menší část provize, než je rozsah nesplnění smlouvy.
- 50 Dále je třeba uvést, že z čl. 11 odst. 3 směrnice 86/653 vyplývá, že se smlouvou nelze odchýlit od druhé podmínky stanovené v čl. 11 odst. 1 této směrnice, podle které nárok na provizi zaniká pouze tehdy, pokud k nesplnění smlouvy nedošlo z důvodů na straně zmocnitele. Smluvní ustanovení, které by stanovilo zánik nároku na provizi za okolností, kdy k nesplnění smlouvy došlo z důvodů na straně zmocnitele, by proto bylo v rozporu s tímto čl. 11 odst. 3.

- 51 S ohledem na výše uvedené je třeba na druhou otázku odpovědět, že čl. 11 odst. 2 a 3 směrnice 86/653 musí být vykládán v tom smyslu, že ustanovení smlouvy o obchodním zastoupení, podle něhož je zástupce povinen vrátit při částečném nesplnění smlouvy uzavřené mezi zmocnitelem a třetí osobou poměrnou část své provize, nepředstavuje „odchylku v neprospěch obchodního zástupce“ ve smyslu tohoto čl. 11 odst. 3, pokud je část provize, kterou je povinen vrátit, přiměřená rozsahu nesplnění uvedené smlouvy, a pod podmínkou, že k tomuto nesplnění nedošlo z důvodů na straně zmocnitele.

Ke třetí otázce

- 52 Podstatou třetí otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 11 odst. 1 druhá odrážka směrnice 86/653 musí být vykládán v tom smyslu, že se výraz „důvody na straně zmocnitele“ týká pouze právních důvodů, které přímo vedly k ukončení smlouvy uzavřené mezi zmocnitelem a třetí osobou, nebo zda tento výraz zahrnuje veškeré právní a skutkové okolnosti přičitatelné zmocniteli, které jsou příčinou nesplnění této smlouvy.
- 53 V tomto ohledu je třeba připomenout, že podle předkládacího rozhodnutí vyplývá nesplnění pojistných smluv, které podle ERGO zakládá nárok na vrácení provizí vyplacených A. Barlíkové, ve věci v původním řízení z nezaplacení pojistného vztahujícího se k uvedeným smlouvám některými zákazníky. Podle slovenského práva má tato samotná okolnost v souladu s § 801 občanského zákoníku za následek zánik dotýčných smluv *ex lege*. Nezaplacení uvedeného pojistného dotýčnými zákazníky bylo v projednávané věci podle předkládajícího soudu odůvodněno ztrátou důvěry ve zmocnitele, který se k těmto zákazníkům nechoval profesionálně.
- 54 Výraz „důvody na straně zmocnitele“ není ve směrnici 86/653 definován. Jak uvedl generální advokát v bodě 53 svého stanoviska, v některých jazykových verzích této směrnice, zejména ve francouzské jazykové verzi, je čl. 11 odst. 1 druhá odrážka této směrnice formulován neutrálně, když pouze uvádí, že nesplnění smlouvy uzavřené s třetí osobou nelze přičítat zmocniteli. Naproti tomu v jiných jazykových verzích této směrnice, zejména ve slovenské jazykové verzi, toto ustanovení odkazuje na pochybení zmocnitele.
- 55 V souladu s judikaturou uvedenou v bodě 37 tohoto rozsudku je tedy třeba čl. 11 odst. 1 druhou odrážku směrnice 86/653 vykládat zejména ve světle účelu této směrnice.
- 56 V bodech 41 a 42 tohoto rozsudku bylo uvedeno, že daná směrnice má mimo jiné za cíl chránit obchodního zástupce a odkazuje mimoto na vztahy mezi obchodním zástupcem a zmocnitelem založené na zodpovědnosti a dobré víře. Podmínka týkající se toho, že k nesplnění nesmí dojít z důvodů na straně zmocnitele, přispívá k dosažení těchto cílů, jelikož brání tomu, aby byl tento zmocnitel zproštěn povinnosti zaplatit zástupci provizi, když sám zapříčinil neuskutečnění obchodu.
- 57 Úzká definice výrazu „důvody na straně zmocnitele“, která se týká pouze právních důvodů, které přímo vedly k ukončení smlouvy, a to bez ohledu na skutkové nebo právní okolnosti vysvětlující toto ukončení, by však nebyla v souladu s uvedenými cíli. Taková úzká definice by totiž neumožnila posoudit, zda zmocnitel ve skutečnosti zapříčinil ukončení smlouvy ani zda je mu třeba přičíst nesplnění této smlouvy. Existovaly by tedy situace, kdy by se zmocnitel mohl vyhnout vyplacení provize, ačkoli by toto ukončení bylo důsledkem jeho vlastního chování.
- 58 Tak by tomu bylo zejména v případě takových právních předpisů, jaké jsou dotčené v původním řízení, které stanoví, že nezaplacení pojistného vede v souladu s § 801 občanského zákoníku k zániku dotýčných pojistných smluv *ex lege*. Podle takových právních předpisů je totiž ukončení smlouvy způsobeno nesplněním smluvních povinností třetí osobou, která přestane platit pojistné vztahující se k této smlouvě, aniž je však zohledněn důvod ukončení plateb.

- 59 Z toho plyne, že výraz „důvody na straně zmocnitele“, který je uveden v čl. 11 odst. 1 druhé odrážce směrnice 86/653, se nemůže týkat pouze právních důvodů, které přímo vedly k ukončení smlouvy, ale odkazuje na důvody, které vedly k tomuto ukončení a které musí vnitrostátní soud posoudit na základě všech relevantních právních a skutkových okolností za účelem určení, zda k nesplnění smlouvy nedošlo z důvodů na straně zmocnitele.
- 60 Pokud jde konkrétně o skutkový stav v původním řízení, předkládacímu soudu proto přísluší, aby při rozhodování o žalobě na vrácení provizí, kterou podala ERGO, a o případném zániku nároku A. Barlíkové na provizi vzal v úvahu veškeré skutkové okolnosti projednávaného případu, a to nad rámec samotné skutečnosti, že pojištěnci nesplnili svou povinnost zaplatit pojistné vztahující se k uzavřeným pojistným smlouvám, aby zjistil, zda nesplnění těchto smluv nelze přičítat této společnosti.
- 61 S ohledem na výše uvedené je třeba na třetí otázku odpovědět, že čl. 11 odst. 1 druhá odrážka směrnice 86/653 musí být vykládán v tom smyslu, že výraz „důvody na straně zmocnitele“ se netýká pouze právních důvodů, které přímo vedly k ukončení smlouvy uzavřené mezi zmocnitelem a třetí osobou, ale zahrnuje veškeré právní a skutkové okolnosti přičitatelné zmocniteli, které jsou příčinou nesplnění této smlouvy.

K nákladům řízení

- 62 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládacím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (čtvrtý senát) rozhodl takto:

- 1) Článek 11 odst. 1 první odrážka směrnice Rady 86/653/EHS ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců musí být vykládán v tom smyslu, že se nevztahuje jen na případy úplného nesplnění smlouvy uzavřené mezi zmocnitelem a třetí osobou, ale i na případy částečného nesplnění této smlouvy, jako je nedodržení objemu obchodů nebo doby trvání stanovených v uvedené smlouvě.
- 2) Článek 11 odst. 2 a 3 směrnice 86/653 musí být vykládán v tom smyslu, že ustanovení smlouvy o obchodním zastoupení, podle něhož je zástupce povinen vrátit při částečném nesplnění smlouvy uzavřené mezi zmocnitelem a třetí osobou poměrnou část své provize, nepředstavuje „odchylku v neprospěch obchodního zástupce“ ve smyslu tohoto čl. 11 odst. 3, pokud je část provize, kterou je povinen vrátit, přiměřená rozsahu nesplnění uvedené smlouvy, a pod podmínkou, že k tomuto nesplnění nedošlo z důvodů na straně zmocnitele.
- 3) Článek 11 odst. 1 druhá odrážka směrnice 86/653 musí být vykládán v tom smyslu, že výraz „důvody na straně zmocnitele“ se netýká pouze právních důvodů, které přímo vedly k ukončení smlouvy uzavřené mezi zmocnitelem a třetí osobou, ale zahrnuje veškeré právní a skutkové okolnosti přičitatelné zmocniteli, které jsou příčinou nesplnění této smlouvy.

Podpisy.